

BARN AV FREMMEDKRIGERE

Informasjonsskriv til berørte barneverntjenester
Juli 2019

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
POSTADRESSE:
Postboks 2233,
3103 Tønsberg

Sentralbord: 466 15 000

bufdir.no

Innledning

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) sender med dette et informasjonsskriv med sjekkliste som vedlegg til barneverntjenesten vedrørende saker som gjelder barn av fremmedkrigere som kommer til Norge. Skrivet sendes både til aktuelle barneverntjenester, og til andre sentrale aktører.

Barn som kommer fra konfliktområder, har opplevd en omsorgssituasjon som har medført at de har særskilt behov for oppfølging og tilrettelegging. Det er derfor viktig at barneverntjenesten så tidlig som mulig etter at den blir kjent med at et barn skal komme til Norge, starter arbeidet med å planlegge hva barneverntjenesten kan gi av bistand og oppfølging, og med å lage en oversikt over andre relevante aktører som bør involveres når barnet ankommer landet.

Barnevernloven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse. Tilbudet til barn av fremmedkrigere skal i all hovedsak gis innenfor rammene av eksisterende regelverk og strukturer.

Informasjonsskrivet omhandler ulike situasjoner som kan oppstå og som barneverntjenesten må forholde seg til, uten at det er klart hvilke av disse situasjonene som faktisk vil inntreffe. Det omtales derfor både tilfeller der foreldreløse barn kommer til Norge, tilfeller der barn med foreldre i utlandet kommer alene til Norge og tilfeller der barn kommer til Norge sammen med sine foreldre.

Bufdir bistår med råd og veiledning til berørte barneverntjenester som skal ivareta det enkelte barn som ankommer Norge. Se mer om dette under pkt. 2.

1. Hva særtegnar barn med erfaringer fra krig og konflikt?

Barn av fremmedkrigere må i likhet med andre barn møtes og bli forstått i lys av hva de har opplevd. Barns reaksjoner på ekstreme livsbetingelser varierer med hensyn til en rekke faktorer, herunder alder og funksjonsnivå. Erfaringer fra sammenliknbare land indikerer at returnerte barn vil ha sammensatte, og tildels alvorlige fysiske og psykiske vansker og lidelser, som vil kreve koordinert hjelp fra flere instanser i hjelpeapparatet.

2. Hvilken bistand kan barneverntjenesten få?

Disse barnas vansker og behov tilsier at det er behov for veiledning til berørte tjenester som vil jobbe direkte med barna, for å sikre kvalitet og individuell oppfølging. Alle som kommer i

kontakt med disse barna trenger fenomen- og prosessforståelse, i tillegg til grunnleggende kunnskap om hvordan skape trygghet hos barn som har vært utsatt for potensielt traumatiske hendelser. Kunnskap om traumebevisst omsorg vil være aktuelt i denne sammenhengen.

Buudir har fått i oppdrag fra Barne- og familiedepartementet å bistå berørte barneverntjenester med veiledning om hvordan de skal håndtere saker som gjelder barn som kommer til Norge fra Syria og andre krigsområder. Informasjonsskrivet er et ledd i dette. Direktoratet bistår med veiledning til barneverntjenester i saker hvor barn har tilknytning til flere land, og vil også bistå tjenestene i saker som gjelder barn av fremmedkrigere. Veiledningen utføres av dedikerte saksbehandlere i direktoratets internasjonale avdeling. Disse har både juridisk, barnevernfaglig og systemkompetanse, og vil også bistå barneverntjenesten med å opprette kontakt med aktuelle instanser for at barna skal få en helhetlig oppfølging. Barneverntjenesten kan henvende seg direkte til Buudir.

Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) har fått i oppdrag å yte kompetanseheving og faglig veiledning til de tjenester som kommer i kontakt med barn av fremmedkrigere. Foruten generell kompetanseheving og veiledning kan RVTS bistå barneverntjenesten med å etablere gode samarbeidsrutiner mellom barnevern og spesialisthelsetjenesten, forberede ankomst og en eventuell omsorgsovertakelse, kartlegge barnas behov og familiesystemet, gi veiledning i enkeltsaker og veiledning og oppfølging av barnas omsorgspersoner. Barneverntjenesten kan henvende seg direkte til RVTS Øst som videreformidler henvendelsen til rett region. Se punkt 7 for kontaklinformasjon til Buudirs veiledningsfunksjon og kontaklinformasjon til RVTS.

3. Hvilken kommune skal følge opp barnet?

Saker som gjelder barn av fremmedkrigere kan både gjelde tilfeller der barnet tidligere har bodd i Norge, og tilfeller der barnet er født i utlandet og har bodd utenfor Norge hele sitt liv.

Lovens utgangspunkt er at barneverntjenesten skal yte tjenester og tiltak etter barnevernloven til alle som oppholder seg i kommunen. Det er også barnets oppholdskommune som har ansvar for å reise sak etter barnevernloven § 4-8 jf. §§ 4-9, 4-10, 4-11, 4-12, 4-24 og 4-29.

Det følger av barnevernloven § 8-5 at barnevernstjenesten i den kommunen barnet sist var registrert bosatt har ansvaret for å yte tjenester og tiltak når barna oppholder seg i en annen stat. Denne bestemmelsen gjelder imidlertid kun når barnet har vanlig bosted i Norge, men oppholder seg i utlandet.

Barnevernloven § 8-4 åpner opp for at barneverntjenester i berørte kommuner, ved avtale, kan overføre ansvaret til en annen kommune som barnet har tilknytning til. Det kan være gode grunner til at en annen bør overta ansvaret for saken. Barnet kan ha en sterkere tilknytning til en annen kommune enn de som i utgangspunktet har ansvaret etter loven, for eksempel ved at foreldrene eller søsken har vært bosatt i kommunen eller at barnet har nær familie og nettverk i kommunen. Der barnet har slektninger som ønsker å følge det opp, men som bor i en annen kommune enn den der barnet oppholder seg, kan barneverntjenesten som først fikk saken, inngå avtale med den andre kommunen om at ansvaret for saken overføres til kommunen hvor barnets slektninger er bosatt. Bufdir oppfordrer de berørte barneverntjenester til å inngå slike avtaler der det er hensiktsmessig.

For et barn som ikke har vanlig bosted i Norge, men som en vet vil ankomme landet, skal det før barnet ankommer landet vurderes hvilken kommune som skal ta ansvaret. Ettersom det ikke er direkte regulert i barnevernloven anbefaler Bufdir at for barn som tidligere har bodd i Norge sees hen til kommunen der barnet sist var registrert bosatt. Det vil være formålstjenlig at barneverntjenesten mottar en bekymringsmelding i forkant, slik at den kan få mulighet til å starte visse forberedelser. Dersom barnet ikke tidligere har bodd i Norge, anbefaler Bufdir at det ses hen til hvor foreldrene sist var registrert bosatt. Vi anbefaler barneverntjenester som mottar bekymringsmeldinger i slike saker om å ta kontakt med Bufdir for veiledning om videre håndtering av saken

4. Hva bør barneverntjenesten gjøre før barnet ankommer Norge?

Når barneverntjenesten er blitt informert om at barn av fremmekrigere ankommer Norge, bør barneverntjenesten raskt starte en prosess med å danne seg et bilde av hva barnet kan trenge av bistand og oppfølging. Det følger av barnevernloven § 1-2 at det ikke er anledning til å starte en undersøkelse etter barnevernloven § 4-3 for barn som verken bor eller oppholder seg i Norge, men barneverntjenesten kan starte med å forberede arbeidet.

Det er derfor viktig at barneverntjenesten så raskt som mulig etter at den har informasjon om at barnet ankommer Norge, starter arbeidet med å lage en oversikt over andre relevante aktører som bør involveres når barnet ankommer landet, som helsetjenester, barnehage, skole mv.

Barneverntjenesten må også sørge for at det er en tolketjeneste tilgjengelig for barnet, og eventuelt foreldre.

4.1 Barn som ankommer Norge uten foreldre

Når et barn ankommer Norge, og ingen har omsorgen for det, må barneverntjenesten fatte et akuttvedtak etter barnevernlovens regler. Dersom det ikke er aktuelt med en slekts- eller nettverksplassing vil beredskapshjem være det aktuelle omsorgstiltaket. Barneverntjenesten må også vurdere om det av hensyn til barnet er tilrådelig eller praktisk mulig å plassere søsken sammen.

4.2 Barn som eventuelt ankommer Norge med foreldre

Dersom barn kommer til Norge sammen med sine foreldre, må barneverntjenesten forberede ankomsten og eventuelt vedtak nøye slik at en eventuell separasjon mellom barn og foreldre skjer på en minst mulig traumatisk måte for barnet. En adskillelse på flyplassen like etter retur kan føre til en symptomeskalering hos barnet, samt at samarbeidet mellom foreldre og barneverntjenesten kan bli negativt. Barneverntjenesten må i disse tilfellene være i dialog med aktuell politimyndighet. Her kan Bufdir bistå.

5. Etter at barnet har ankommet Norge

Barneverntjenesten vil ha hovedansvar for å følge opp, og koordinere hjelpeapparatet.

Barnets helsetilstand må undersøkes når det kommer til Norge, for å vurdere om det trenger akutt helsehjelp.

Kartlegging av barnets og familiens vansker, ressurser og behov vil inngå i barneverntjenestens undersøkelse. En risikovurdering vil inngå som en del av kartlegging av psykisk og fysisk fungering. Her bør barneverntjenesten la seg bistå av allmennlege/sykehus og Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk.

Et sentralt virkemiddel for å koordinere hjelpen som skal gis barnet er bruk av individuell plan (IP). Dette sikrer på en god måte at ulike aktører forplikter seg, da de fleste offentlige tjenester har plikt til å utarbeide og delta i utformingen av en individuell plan, og følge opp det som legges inn i planen. Selv om planen ikke kan utformes før barnet er ankommet og en verge har samtykket til planen, bør arbeidet med en slik plan startes før barnet ankommer landet hvis mulig.

5.1 Oppnevning av verge

For barn som ankommer Norge uten foreldre, men hvor foreldrene oppholder seg i utlandet, vil det fortsatt være foreldrene som har foreldreansvar for barnet. Enkelte foreldre vil ikke kunne ivareta barnets interesser når de oppholder seg i utlandet. Barneverntjenesten må da sørge for at fylkesmannen oppnevner verge for barnet. Dette gjelder også dersom foreldrene er døde.

5.2 Barn hvor man har kunnskap om at foreldrene er døde

Dersom et barn som ankommer Norge ikke har foreldre i live, og det er slekt eller nettverk som ønsker å få foreldreansvar for barnet, må disse henvende seg til tingretten med krav om å få foreldreansvaret etter barneloven § 64 a. Barneverntjenesten bør informere slekt og nettverk om muligheten til å fremme et slikt krav, og om hva det innebærer å overta foreldreansvar for et barn. Bufdir kan bistå med informasjon om dette.

Dersom ingen har meldt seg til tingretten og krevd foreldreansvar for barnet, skal retten gi melding til barneverntjenesten og fylkesmannen. Barneverntjenesten vil, fra den mottar melding fra domstolen, ha omsorgen for barnet. Dette innebærer at barneverntjenesten vil ha det samme ansvaret for barnet som i de tilfeller der foreldrene er fratatt omsorgen etter en fylkesnemndsbehandling, jf. barnevernloven § 4-12. For disse barna fremmes det ikke sak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12. Det er meldingen fra domstolen som er barneverntjenestens plasseringsgrunnlag.

5.3 Barneverntjenestens rolle når slektninger ivaretar barnet, og foreldrene er døde

Dersom tingretten kommer til at personer i slekt eller nettverk får foreldreansvar, og dermed også omsorgen for barnet, bør barneverntjenesten på bakgrunn av sin undersøkelse vurdere å iverksette hjelpetiltak og slik bidra til at familien og barnet får en helhetlig og koordinert bistand. Dersom barnet bosettes i en annen kommune enn den kommunen som først ble koblet på, skal kommunen som hadde ansvaret for undersøkelsen av barnet videreformidle opplysninger i saken til bosettingskommunen. Da vil bosettingskommunen få ansvar for å følge opp individuell plan.

5.4 Der barnets foreldre lever, og slekt eller nettverk vil ivareta barnet

Dersom et barn ankommer Norge, og norske myndigheter er kjent med at foreldrene lever, har tingretten ikke anledning til å behandle saken etter barneloven § 64 a. Det gjelder også i de sakene hvor det er usikkert om foreldrene vil returnere til Norge.

I disse sakene kan foreldrene ha sendt barnet til Norge med slektninger, eller til slektninger. Dersom barnet er plassert av foreldrene i slekt eller nettverk, og plasseringen varer i mer enn to måneder, har barneverntjenesten mulighet til å kreve at den skal godkjenne plasseringen jf. barnevernloven § 4-7. Vilåårene for å kreve en slik godkjenning er de samme som for å åpne en undersøkelse, jf. barnevernloven § 4-3. Med tanke på det omfattende hjelpebehovet disse barna kan ha, bør barneverntjenesten benytte seg av muligheten barnevernloven gir.

5.5 Der barneverntjenesten skal ivareta barn som har returnert til Norge

For noen av disse barna vil slekt og nettverk ikke være aktuelle som omsorgspersoner. Da må barneverntjenesten ta det formelle omsorgsansvaret for dem, og plassere barnet i et beredskapshjem. Ved ankomst til Norge, må det fattes et midlertidig vedtak etter barnevernloven kap. 4. Det må deretter fattes en beslutning om det skal legges opp til en sak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12, eller til en plassering etter barnevernloven § 4-4 sjette ledd. Der barneverntjenesten plasserer barnet etter barnevernloven § 4-4 sjette ledd, må barneverntjenesten løpende vurdere om det vil være bedre for barnet at den overtar omsorgen etter barnevernloven § 4-12 første ledd.

6. Barnverntjenesten- og hjelpeapparatets videre oppfølging

Oppfølgingen og behandlingen av barna og deres familier vil være avgjørende for forebygging, symptomreduksjon, og reintegrering til det norske samfunnet.

Barneverntjenesten vil ha det overordnede ansvaret for ivaretagelse og oppfølging av disse barna og deres familier. Det er imidlertid behov for helhetlig og koordinert innsats fra et samlet hjelpeapparat. For at barneverntjenesten i samarbeid med kommunen skal kunne ivareta denne oppgaven, må det være god informasjonsflyt og gode samarbeidsrelasjoner mellom de involverte tjenestene. For å sikre god samhandling mellom kommunalt og statlig barnevern, og andre tjenester som Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk, bør barneverntjenesten benytte seg av samarbeidsmetoder som individuell plan, ansvarsgruppemøter og familieråd.

Barn av fremmedkrigere er en utsatt gruppe barn med særlige omsorgsbehov, både knyttet til tidligere omsorgssituasjon i konfliktområder, og til adskillelse fra sine omsorgspersoner. Dette vil stille særskilte krav til omsorgsbasen, enten barnet blir ivaretatt i et offentlig tiltak eller av slekt og nettverk. Barneverntjenesten må gjøre en samlet vurdering av tilgjengelige støtte, og av veiledningsressurser i egne og tilleggende tjenester, herunder tjenester i Barne- og familieetaten i Oslo (BFE) og i Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat). Barneverntjenesten må tidlig sørge for at omsorgspersonene får tett og kontinuerlig oppfølging.

7. Kontaktinformasjon

Vi oppfordrer berørte barneverntjenester til å kontakte direktoratet og RVTS, som kan bistå med råd, veiledning og koordinering. Veiledning i sakene utføres av følgende kontaktpersoner:

Bufdir

Seniorrådgiver Agnete Krogvig

Tlf: 466 16 492

E-post: Agnete.Krogvig@bufdir.no

Seniorrådgiver Unni Nygaard

Tlf: 466 19 798

E-post: Unni.Nygaard@bufdir.no

Seniorrådgiver Ingrid Stokkeland

Tlf: 466 17 889

E-post: Ingrid.Stokkeland@bufdir.no

Avdelingsdirektør Kristin Ugstad Steinrem

Tlf: 466 16 809

E-post: Kristin.Ugstad.Steinrem@bufdir.no

RVTS

Spesialrådgiver Lars Lyster

Tlf: 452 71 853

E-post: lars.lyster@rvtsost.no

Spesialrådgiver Belinda Ekornås

Tlf: 412 66 111

E-post: belinda.ekornaas@rvtsost.no

8. Aktuelle nettressurser, rundskriv, anbefalinger og veiledere

Saksbehandlingsrundskrivet

<https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/saksbehandlingsrundskrivet/>

Individuell plan

https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Samarbeid_mellom_helse_og_barnevern/Tilbud_og_tjenester/Individuell_plan/

Familieråd

<https://www.bufdir.no/familierad/>

Søsken i fosterhjem – 2 anbefalinger

https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Fosterhjem/Sosken_i_fosterhjem_2_anbefalinger/

Vergemålsportalen

<https://www.vergemal.no/>

Samarbeid mellom barneverntjenester og psykiske helsetjenester til barnets beste. Rundskriv.

<https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00003212>

9. Vedlegg

Sjekkliste for barnevernets arbeid med barn av fremmedkrigere